

Олена ЛОПАЄВА
старший викладач кафедри
вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасні збройні конфлікти дедалі частіше супроводжуються грубими порушеннями прав людини, серед яких жінки залишаються однією з найбільш уразливих груп. Війна змінює соціальні ролі, руйнує систему захисту, обмежує доступ до правосуддя, медичної допомоги та соціальних гарантій. Поряд із прямими загрозами життю й здоров'ю жінки стикаються з ризиками сексуального насильства, примусового переміщення та дискримінації.

За таких умов національні механізми захисту часто є недостатніми, що зумовлює потребу в узгоджених діях держав і міжнародних інституцій.

Виконання міжнародних зобов'язань у сфері гендерної політики є складовою державної правової стратегії. У цьому контексті слушною є позиція О. М. Лопасєвої та І. О. Буякової, які підкреслюють, що «Україна, як член міжнародного співтовариства, взяла на себе зобов'язання щодо виконання ключових міжнародних зобов'язань із забезпечення гендерної рівності» [3, с. 290].

Доцільно звернутися до позиції Л. Ярмол та Ю. Мозольової, які зазначають, що «права жінок – це визнані державами та міжнародними організаціями можливості, що належать жінкам на рівних засадах з чоловіками в усіх сферах суспільного життя» [4, с. 168].

Основу міжнародного співробітництва у сфері захисту прав жінок становлять Резолюція РБ ООН 1325 (2000), яка закріпила участь жінок у мирних процесах, Конвенція CEDAW щодо усунення дискримінації, Римський статут МКС, що визнає сексуальне насильство воєнним злочином, а також Стамбульська конвенція, яка визначає стандарти запобігання насильству та захисту постраждалих.

На сьогодні суттєвий внесок у розвиток стандартів захисту прав жінок здійснює Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, який контролює виконання положень Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. У своїх Загальних рекомендаціях Комітет наголошує на обов'язку держав забезпечувати належний захист жінок навіть у період надзвичайного чи воєнного стану, підкреслюючи принцип невідступності основоположних прав.

Окреме значення має діяльність Міжнародного комітету Червоного Хреста, який у межах свого мандата здійснює моніторинг дотримання норм міжнародного гуманітарного права, документує порушення та надає гуманітарну допомогу постраждалим. Важливою складовою міжнародного співробітництва є також взаємодія з регіональними організаціями, зокрема Рада Європи, що через механізми моніторингу виконання Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству сприяє імплементації стандартів захисту жінок, у тому числі в умовах конфлікту.

Разом із тим сучасні збройні конфлікти висувають нові виклики для міжнародного співробітництва. По-перше, спостерігається ускладнення форм насильства, включаючи використання сексуального насильства як інструменту війни. По-друге, обмежений доступ міжнародних місій до зон активних бойових дій перешкоджає належному документуванню порушень. По-третє, існує проблема безкарності за злочини проти жінок, що підриває довіру до міжнародних механізмів правосуддя.

Своєю чергою А. Ю. Замула та В. В. Дульська зазначають, що серед основних викликів у сфері захисту прав жінок в умовах збройного конфлікту є відсутність належної правової відповідальності за воєнні злочини проти жінок, недостатній рівень підтримки постраждалих, а також обмежений доступ до ефективних механізмів правосуддя [1, с. 180].

Слід погодитись із думкою С. І. Краснокутського, Д. Г. Тініна та В. П. Тимофєєва, що в умовах збройної агресії «державою повинно бути впроваджено нові ефективні механізми захисту їхніх прав», що зумовлює необхідність удосконалення нормативної бази та процедур правового захисту [2, с. 34].

Таким чином, перспективи міжнародного співробітництва у цій сфері можуть бути такими: посилення інтеграції гендерного підходу у діяльність миротворчих операцій та гуманітарних місій; розширення участі жінок у переговорах щодо припинення вогню та укладення мирних угод; розвиток міжнародних програм відновлення, спрямованих на економічну реінтеграцію та психологічну підтримку жінок, які постраждали від конфлікту.

Отже, захист прав жінок в умовах збройних конфліктів потребує поєднання національних зусиль і дієвого міжнародного співробітництва, заснованого на чинних міжнародно-правових стандартах. Попри наявність нормативної бази, зберігаються проблеми безкарності, недостатньої підтримки постраждалих та обмеженого доступу до правосуддя, що вимагає подальшого вдосконалення законодавства й практики його застосування.

1. Замула А. Ю., Дульська В. В. Проблеми захисту прав жінок під час збройних конфліктів та воєнних дій. *Вчені записки*. 2025. С. 176-182. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/2_2025/2_2025.pdf#page=184 (дата звернення: 15.02.2026).

2. Краснокутський С. І., Тінін Д. Г., Тимофєєв В. П. Проблемні питання та необхідність зміни законодавства для захисту прав жінок та дітей під час дії воєнного стану. *Захист прав та інтересів дітей і жінок в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 квіт. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 33-34. URL : <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10420> (дата звернення: 15.02.2026).

3. Лопасва О. М., Буякова І. О. Проблеми забезпечення гендерної рівності в системі МВС України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Вінниця : ХНУВС, 2024. С. 289-291. URL: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/24307/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%2022.11.2024.pdf#page=289> (дата звернення: 15.02.2026).

4. Ярмол Л., Мозольова Ю. Міжнародні та національні гарантії прав жінок. *Незалежність України: права людини та національна безпека*: збірник матеріалів Третьої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 28 квітня 2023 року) Національний університет «Львівська політехніка» ; упоряд. проф. Л. В. Ярмол, О. І. Баскакова. Київ : КНТ, 2023. С. 167-170. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/zbmik-13062023.pdf#page=167> (дата звернення: 15.02.2026)

Анатолій НАТОЧІЙ

старший викладач кафедри
вогневої підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ ЖІНКАМИ

Проблематика гендерної рівності у виконанні бойових завдань жінками набуває дедалі більшої актуальності в умовах сучасних воєнних конфліктів, зокрема й у контексті повномасштабної війни, яку переживає Україна. Зміни в структурі Збройних Сил, трансформація суспільних уявлень про роль жінки у війську, а також міжнародні стандарти щодо забезпечення рівних прав і можливостей ставлять питання участі жінок у бойових діях у центр правових, соціальних та етичних дискусій. Це питання є багатограничним: воно охоплює правовий статус військовослужбовиць, рівний доступ до посад і спеціальностей, умови проходження служби, фізіологічні обмеження, соціальні стереотипи, питання безпеки, психологічного навантаження та визнання бойового досвіду жінок. Для України ця тематика має не лише теоретичне, але й практичне значення, оскільки десятки тисяч жінок виконують бойові та забезпечувальні завдання на передовій і в тилу, нерідко діючи в умовах, що не передбачають достатнього рівня нормативного чи інституційного забезпечення.

У міжнародному праві концепція гендерної рівності у військовій сфері почала формуватися після Другої світової війни, але активний розвиток отримала наприкінці XX – на початку XXI століття. Резолюція Ради Безпеки ООН № 1325 «Жінки, мир, безпека», ухвалена у 2000 році, стала ключовим документом, що визнає важливу роль жінок у запобіганні конфліктам, миротворчості та безпеці, підкреслюючи необхідність їхнього